

Рубіж

Письменник і мандрівник Володимир Супруненко разом зі своїм супутником Василем Носенком велосипедами проїхали близько 400 кілометрів прикордонною територією, що прилягає до зони АТО, від Ізюма до Маріуполя.

Ми уявляємо кордон у вигляді тонкої розділової смуги. Буває й так, однак рубіж не завжди по нитці, а межа – по межових стовпах. Частіше це все-таки досить широка смуга, певний аж ніяк не умовний простір зі своїм мікрокліматом, характерними рисами, навіть колоритом. І майже завжди прикордонна територія, відіграючи свою розділову роль, є й середовищем проживання різних людей.

Дорога від порога

Початок дороги – це насамперед вибір шляху. Перший стрічний після Ізюма – замизканий мужичок на велосипеді, на багажнику якого громадився кутастий мішок. Пояснив напрямком, а потім, як заведено, став допитуватися, куди ми й навіщо. Мовчки вислухав нас і гордо заявив: «А я от русин... тобто русич... ну, як би з Русії, ще тієї, Київської...». Сказав і пильно подивився на нас: як ми відреагуємо? Ми не стали розвивати тему – русич, то русич, і запитали:

- А чим ви займаєтеся?
 - Та от метал потихеньку колуапу.
- Після солдатиків те-се залишилося.
- А не боїтеся?
 - Та жити ж якось треба...

На прощання ми хотіли сфотографувати «металіста» Толіка (так він назвався), але мужичок жваво скочив у сідло, показавши нам спину. Щоправда, встигнув кинути:

- А я думав, ви по-людському...

Південь Харківщини та Донецчина, що прилягає до неї, – Слобідська Україна, Слобожанщина. Діброви, невеликі поля, обрамлені густими посадками, соснові гайки – вже не дрімучі ліси, але ще й не голий степ, місця мальовничі, привільні, затишні. Здавна тут очоче селилися вихідці з різних земель. Місця вистачало всім. Багато тут від російської патріархальної глибинки, але все-таки більше українського колориту.

Край і його людей часто характеризують різні написи – гасла, плакати, вивіски, заклики. На воротах одного особняка впав в око яскравий щит, на якому великими літерами гарно виведено: «Продукти від фермера. Сало – це велика сила, що поєднує народи». Запам'яталася й така назва – «База відпочинку «Відпочинок».

У селі Капитолівка господар із розкішними козацькими вусами (він виявився родом із Тернопільщини) обдарував нас пучком цибулі (вона в поході уособлює «велику силу» сала). На наше «Слава Україні!» він відповів: «Героям слава!», однак тихо й не зовсім

упевнено, при цьому додав: «У нас тут, щоправда, так не прийнято». Завуч місцевої школи Наталя Кукочка пояснила: «Тут українське коріння в багатьох. Але без бравати, по-тихому. А тим паче в такий час...». У тему, напевно, буде й зауваження одного святогірського дачника: «Знаєте, чому динозаври вимерли, а крокодили лишилися? Бо не висовувалися...».

Ночували ми вже в Донецькій області в селі Олександрівка. Завклубу Надія Зірка поселила нас у місцевому осередку культури. «Тут недавно біженці зупинялися. А ви, я дивлюся...». – «Та ні, в нас усе добре». – «Ну все одно, ночуйте...».

Пастор-волонтер

– Ви куди печете? А-а, зрозуміло.. Особливо тільки нікуди не звертайте. Тут заліза цього, як грибів, а за ними вже із саперами ходити треба. Нагнувся – й привіт, останки в баночку... Взагалі-то лякати вас не хочу, але даремно нікуди не суйтеся, краще ближче до людей...

Так напучував нас на окраїні Слов'янська дальнобійник Льоха Паламарчук, який, очікуючи, коли дружина зачинить магазин, розташувався на ящику біля входу й зі смаком і перекурами потягував із пляшки пива.

Слова – це не лише думки, а ще й емоції. Нерідко одні емоції. Часто вони передавалися й нам. Залишаючи Слов'янськ, ми з побоюванням подивлялися на всі боки, не наважуючись обрати місце для нічлігу. Хоча траплялися досить мальовничі затишні куточки: кожен із них у мирний час дав би нам притулок.

На окраїні Слов'янська вже в сутінках звернули увагу на двоповерховий будинок, навколо якого на зелених галявинах гралися діти, жваво снували з лопатами й граблями дорослі. Похідне чуття підказало, що це той дах, під яким ми в безпеці проведемо ніч. Так і сталося. Центр для біженців-переселенців у Слов'янську організувала церква «Добрі звістки». І був душ, вечеря, чисті постелі – про такий привітний прийом ми могли тільки мріяти. Центр приймає всіх, кому потрібна допомога. Кому тимчасова, кому постійна. Дорога до храму одна, проте на узбіччях багато різних слідів, іще більше – бічних стежок.

Фермер Женя

Перед Костянтинівкою нас знаєнацька накрив дощ. Години дві ми просиділи під плівкою на березі річки. Це, до речі, й завадило нам відвідати відомі кам'яні дерева – спадщину доісторичних часів. «Там глина суцільна – велосипедками не проїдете. Та й солдати все з автоматів покришили», – пояснив балакучий рибалка, котрий вивуджував із річечки малесеньких «лунатиків» (так тут називають екзотичного сонячного окуня, що заповнив водойми України). Коли ми проїжджали повз вокзал, була думка переночувати у великому армійському наметі, який поставили на привокзальній площі для біженців. Більшість тут затримується на день-другий і їдуть («менесники» допомагають із квитками) далі. На слов'янських просторах місця під сонцем вистачає всім. Від одного дальнобійника, котрий отоварювався в крамничці, з цього приводу почули: «Тут така ситуація, що коли вирішив їхати, прихопивши із собою валізу з найнеобхіднішим, а дорогою раптом відірвалася ручка, кидай валізу й біжи з однією ручкою».

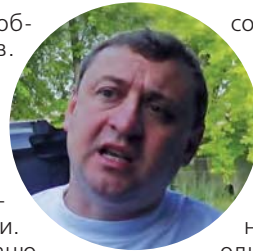
«Тільки-но почалися обстріли, я відразу виїхав. Був сонячний день, раптом загримало, старша донька каже: «Тату, дощ починається, купімо парасольку». Ні, подумав я, парасолька тут не допоможе. Зібралися й виїхали. Тут навіть не розум спрацював, а бажання серця», – розповідав шахтар із Макіївки Іван Полечко. У нього двоє дітей, очікують третього. У Слов'янську він активно почав нове життя: завів корову, засіяв поле насінням. На Бога надійся... У центрі Іван завідує складом, у якому зберігається гуманітарна допомога для біженців. Там він і лишив на ніч нашу велосипеди. Ранком, коли ми їх викочували, до входу під'їхав пікап. Його водієм виявився протестантський пастор-волонтер Сергій Косяк – відома на Донбасі особистість. У Донецьку перебував «до останнього, скільки можна бути». На центральній площі шахтарської столиці разом з іншими релігійними діячами він організував «Молитву за Україну». За це й потрапив у полон до бойовиків «ДНР», де зазнав побиття й катування.

– Мене відвели на поверх (на вході я встиг прочитати «Служба НКВД Донецької народної республіки»), де майже одразу почали допит із тортурами. Били осіб п'ять – ціпками, ногами, кулаками. Потім мене роздягнули й напівголого відвели в одну з кімнат, у куті якої валявся матрац, і сказали, що це тепер тимча-

совий мій будинок. На шию й зап'ястя мені пов'язали жовто-блакитні стрічечки, попередньо пообіцявши на одній із них повісити. Періодично приходили в кімнату різні люди й били, змінюючи один одного або одночасно. Били ціпками по

болючих місцях і батогами, які розсікали плоть, але вже не завдавали серйозних ушкоджень внутрішнім органам. Отді я подумав: поки що вбивати не збираються. Коли мене били, я молився. Коли не били, говорив про Бога. Можливо, це мене й урятувало. Серед бойовиків знайшлися релігійні люди. Деякі з них навіть вибачалися...

Нині Сергій Косяк займається евакуацією людей, допомагає біженцям. Ми розмовляли, водночас завантажуючи пікап «гуманітарною». Укладали якомога щільніше, щоб побільше вмістилося. «Заїду в Артемівськ, завезу пірижки на блокпости. Потім проїдуся прифронтовими містами – Золоте, Луганське. Там наша команда волонтерів, віддам їм прокладки, мийні засоби, засоби гігієни, до солдатів навідаюся...». Навіть не молитва, це само собою, а конкретна допомога людям, котрі потрапили в біду, сьогодні, на думку пастора, є головною справою будь-якої церкви. Яку роль у державі вона нині відіграє? Відповідь, мабуть, очевидна. А яку має відігравати? Відповідь також очевидна. З вуст пастора-волонтера Сергія Косяка.

ті не наступатимуть, доки я хліб не зберу. Якщо поля поपालять, собі ж проблеми на одне місце знайдуть. А я все одно вистою...

На прощання Женя не сильно, але впевнено й твердо стис мою після велосипедного керма взагалі-то неслабку руку. Я дотепер відчуваю дотик до неї залізних мозолів...

У прифронтовому місті

Перед Кураховим на висоті лезала купа колод. Трохи на відстані із землі стирчали бетонні блоки. Навколо них виднілися земляні горбки (начебо кроті попрацювали), до яких вели зигзагоподібні траншеї.

— Це явно батальйонні укріплення, — припустив мій супутник, що знається на військовій справі.

Ми зупинилися, й тут поруч із нами різко загальмував дідок на простенькому, зі слідами іржі на рамі, скрипливому велосипеді. Такі для господарських потреб сільські Кулібіни збирають із запчастин, що валяються на смітниках.

— Отут поруч, у хащах, вони кашу варять. Відчуваєте, димком тягне?

— Хто вони?

— Тут пост їхній або засідка яка. Зійшлися б уже в полі, як раніше козаки, — хто кого здолає. Ну, й розбіглися б...

Курахове — невелике містечко на березі Курахівського водосхови-

ща. Усього півтора десятка кілометрів до Мар'їнки, а до Донецька — трохи більше сорока. Велика, багата на рибу живність водойма на річці Вовчій відома серед донбаських рибалок. Однак нині численні бази відпочинку забиті біженцями й військовим людом. Курахівці розповідають про те, що відбувається, начебо про свої буденні повсякденні справи. Обмившись у теплих водах водоймища на Шандорах (так тут називають ділянку берега біля шлюзів), ми заночували на якійсь занедбаній дачній ділянці. Ранком, ласуючи вишнями (майже дармовий на вулицях південних сіл продукт), побачили літню жінку, яка обципувала малину поруч із нашими наметами. Надія Олександрівна Лишня, здається, навіть зраділа, коли ми з нею заговорили.

— Тяжке врем'ячко, ой тяжке, ніколи не думала. Я у війну народилася, батько у війні загинув, у війні й старість доживаю. Що ті міль-

йончики не поділять? Он земельки скільки — валом, просто валом, усім вистачить, робить тільки на ній, ніхто робити не хоче...

Міський базар жив своїм повсякденним гучним різноголосим життям. «Найкращий дружок в Україні — пірижок! — зазивала спритна круглолиця торговка. — Тільки з пічечки, дружочку, принесла вам пірижечки!». Розповідали, що вона з Мар'їнки, односельці витягли її ледь живу з-під руїн. Таких історій тут чимало: тисячі й однієї ночі не вистачить, щоб переказати. Однак я не бачив на обличчях ані курахівчан, ані мар'їнців, які знайшли в місті й прилеглих селах притулок, ні розгубленості, ні зневіри. Спочатку подумав, що ця веселість, жарти — нервова реакція на те, що відбувається. Потім зрозумів: це своєрідний самозахист. А ще — просто радість, що світить, як і раніше, сонце й триває життя. Нехай інше, але життя. А для деяких ще й нове, адже старого все одно не повернеш...

За всіх часів гумор — нагальна природна потреба моїх земляків. Як ковток води або шматок хліба. Горе поле не зоре, а лихо не заволоче, то чого сумувати й виснажувати себе слізьми? «Зі сміху люди бувають», — кажуть у народі. Одним сміхом, звісно, ситий не будеш, однак душу відведеш і товаришів підбадьориш. А хто людей веселить, за того й громада стоїть. Серед запорозьких козаків, до речі, баляндрасники, жартівники були в особливій пошани. Крім інших, важливим достоїнством козацького лицаря була здатність «гуморити», жартом підтримати товаришів, які потрапили в біду, гострим міцним слівцем переломити безнадійну ситуацію.

На перехресті

Бензозаправки — дорожні гавані. Вітер мандрівок заганяє сюди різний люд. На бордюрах чергової станції під широкими дахами, що захищають від сонця й дощу (якщо він, звісно, не бічний), ми нерідко також відпочиваємо, попиваючи чайок, яким нас пригощають спритні балакучі, однак досить жалісливі дівчата у фірмових комбінезонах із заправними шлангами. На станції при виїзді з Курахового таких не виявилось. Бензозаправна станція через відсутність світла була порожня. Лише її власник Віталій Потапенко бродив між колонками й щось комусь пояснював по телефону. Якимсь дивом нам вдалося з електрочайника добути кілька куклів окропу, і от ми втрюх сидимо за столиком, попиваємо чайок і розмовляємо.

Перед нами дві дороги: одна — на схід, друга — на південь. Та, що на схід, веде до Мар'їнки, південна — на Вугледар. Транспорт рухається переважно на південь. Мар'їнський на-

прямок закритий. Лише зрідка на схід і відповідно назад на захід пустельною трасою проносяться вантажівки, бензовози, бронетранспортери, джипи. Одного разу промчався білий вантажний фургон із червоним хрестом і лиховісною цифрою «200» на борту. Якщо на дорогах тихо, то вдалечині з боку Мар'їнки чути глухі розкотисті вибухи. Місцеві кажуть: «Там гупає й гупає безперестанку».

За родом своєї підприємницької діяльності Віталій буває по обидва боки фронту. Тому обстановку знає не з чуток.

— Усе, що відбувається в Луганщині, важко піддається логіці. Я, звісно, розумію: алогічність на війні — річ повсякденна, але там вона ледь не офіційно зведена в ранг норми, закону. Наприклад, мені треба щось купити, нехай навіть у Росії. У банку мені охоче дають відповідну довідку, а гроші... гроші, кажуть, складайте у валізу й так везіть через кордон. Я дивлюся на довідку (потім викинув її у відро для сміття), а там республіканська печат-

ка з горезвісним двоголовим орлом. У цьому випадку, думаю, краще підійшов би двоголовий віслик. Тоді це справді була б норма. Супермаркети там усі порожні. Товар, що залишився, вміщається у передбаннику. Навіть сільські крамнички, де «всякої тварі по парі» й кожна на очах, здаються багатішими. Я всіх своїх звідти вивіз. Батько, щоправда, залишився. Пенсія в нього непогана. Одержує її в Україні. На основне поки що вистачає. Навіть там, де ціни щонайменше вдвічі вищі...

Люди обирають різні дороги. Зробивши вибір (чи, може, так раптом випала дорожня карта), їдуть однією дорогою, потім спохвачуються, що не тією, не туди, вертають назад до розвилки, знову обирають. Але сили вже не ті, та й особливо бажання взагалі кудись рухатися, чогось прагнути немає.

У нас вибору не було. Ми вирушили на південь. За спиною й далі «гупало». Щоправда, тихіше й тихіше...

Козак Травянка

Ранок Віталій Травянка починається з того, що він бере віник і обмахує їм пил із черепа (найпевніше, коров'ячого), закріпленого на жердині на березі ставка.

– Це мій оберіг від погані, – каже він і, трохи помовчавши, наче переконуючись у нашій питальній реакції, додає: – Її тут розвелоса за останній рік видимо-невидимо. Що з цієї, що з тієї сторони. Чортівня, як мені ще дід покійний казав, полюбляє всілякі межі та розпуття. Це якраз про нашу місцевість...

Напередодні ввечері, покинувши Вугледар, ми вирушили до Волновахи. Поїхали в об'їзд, обгинаючи дачну «зеленку». І от, минувши село Микільське (тут перебуває найбільший зі знову відбудованих в Україні Свято-Успенський Микола-Василівський монастир) і трохи не доїжджаючи до Володимирівки, ліворуч від дороги побачили ставок, а поруч із ним – будиночок. Туди й попрямували. Орендар водійми зустрів привітно, начебто чекав саме на нас. Коли зайнялася вечірня зірниця, ми поспостерігали за годівлею нутрій, що підпливли до берега, потім нашвидку повечеряли й між зоряним небом і його відображенням у тихих водах роз-

тяглися на дерев'яному помості, з якого вудять рибу.

Ранком, прощаючись, присіли з господарем на галявині біля берега. Віталій Травянка родом із Комишувихи. Після армії подався на заробітки на шахту. Так і лишився тут, влаштувавшись у селищі Володимирівка. Вийшовши на пенсію, зайнявся полюванням, рибництвом, орендувавши один зі ставків на степовій річечці Кашлагач. Його діяльна натура знайшла себе й у козацтві, яке він очолив у окрузі. «Це наш запорозький форпост на Донбасі», – жартує він. Щоправда, одразу уточнює: «Після того, як деякі козачки на той бік подалися». Віталій не вважає їх сепаратистами. «Сепаратисти – вони по-своєму сепаратисти», – дипломатично ухилившись, пояснює він, щоб не дуже суперечити загальноприйнятій думці, але й свою особливу думку висловити. І все ж до «тієї сторони» ставиться однозначно:

– Туди вся наша погань переметнулася – наркомани, колхозари. Живуть там, наче бомжі. А воду по-справжньому каламутять вахтовики. Сила їхня, а дурість наша... Вахтовики? Ну, це ті, хто з російської сторони наїжджає. Постріляли, урвали, що встигнули, й

назад. Є, щоправда, й наші залітні. Артем, скажімо, мій напарник у вибої, нормальний з усіх боків мужик, теж серед ополченців. Чому так сталося, не знаю. Давно не маю з ним зв'язку. Може, хату його наші розбомбили, він і образився. Таке тут буває. Коли наших хлопців безлерівська гопота під Волновахою покришила (там тепер хрест стоїть – повз не проїдете), прилетів вертоліт і нумо гатити по наших позиціях. Чи то з дурості, чи то з переляку, чи то спеціально. У нас тут начебто Україна, а телебачення українське не працює. Вишка, кажуть, лишилася в Донецьку. От і пре сюди вся нечисть – і повітрям, і землею. У нас хоч і храм відомий поруч, але там, мені здається, про інше моляться, це ж колишня парафія Януковича: він часто навідувався до її аж ніяк не святих мешканців, той іще розсадник. От я й водрузив оберіг. Він, звісно, не врятує, але й ми тут не зів'яємо...

Бесіда наша тривала ледь не годину. Дорога хоч і кликала нас, але місце виявилось дуже вже прихистим, ніяк не відпускало. Нема переводу таким от куточкам української землі, нема переводу й людям, що їх прикрашають. І оберігають.

Земляки

Часто буває так: заберешся на край світу й перший, кого зустрічаєш, виявляється земляком, який живе чи не на сусідній вулиці. Планета кругла, земля тісна й час такий (був завжди?) неспокійний. В одному місці сіють вітер, в другому – пожинають бурю. І своя хата чомусь завжди опиняється скраю. І до того ж на найвітряннішому місці...

Кілометрів за п'ять від села Богодатного Волноваського району раптом у просвіті між посадками майнув кут армійського намету. Ми різко звернули туди, й за кілька хвилин опинилися в обіймах... земляків. Запоріжці приїхали сюди будувати укріплення. Виконроб Юрій Яценко вже місяць тут.

– Я на Хортиці живу в лісництві – місце зелене, тихе, майже райське. Однак я ж будівельник, усе життя на колесах, не стерпів – приїхав сюди одразу, як трапилася нагода. У нас тут шістнадцята ділянка оборони, останній рубіж. До нього, можливо, справа й не дійде, але завдання поставлене. От недавно закінчили командний пункт ладнати. Будуємо, як будинок для себе. Тільки надійніший.

– Хто ще із запоріжців із тобою?

– Водій Василь Глущенко (має свій транспорт), кранівник Сергій Кригін – бойові хлопці. Щиро кажучи, з моєї бригади мало хто погодився сюди їхати. Адже умови тут,

самі бачите... Хоч і не зовсім військові: снаряди принаймні не долітають, але все одно не мед.

Я довідався, що недавно до Юрія приїжджали його сини – Андрій і Сашко. Не як гості, а нарівні з усіма будували бліндажі, рили траншеї. Лишилися задоволені й роботою, й обстановкою. В усякому разі для них це справжня школа життя.

...Дорогою нам траплялися й траншеї, якими були прострочені

ні поля з пшеницею, ніж вже майже поспіла, й бетонні загороджувальні стовпи, котрі косо стирчали з колосся, й доти на ріллях, присипані землею, й кинуті землянки посеред квітучих лугов, на яких мирно паслися корівки. На одному земному п'ятачку – праця селян, щоб нагодувати, продовжити життя, і праця військових будівельників, щоб захистити, уберегти це життя від зникнення. Одна справа, одна доля...

Шельма Укропівна

Ми скотилися з пагорка, що являє собою укріплений рубіж перед Волновахою, і в'їхали в зелень і тишу дачного мікрорайону. Тут і розташувалися на відпочинок. Поруч знайшли кілька розкішних черешень. Їхні дарунки миттєво стали надбанням наших пакетів, а потім і шлунків. Від перекусу перепаало й прудкому песику, який звивався біля наших велосипедів. З будиночка вийшов сторож.

– Підгодували Укропівну? От і добре... – посміхнувся товстуватий добродушний дядько, присідаючи навпочіпки біля нас.

Микола Шевченко працював зоотехніком у селі під Лозовою. Сюди переїхав «доглядати» тещу.

– Я тут на дачах сторожую. Ну, й різна робота перепадає: кому ворота підварити, кому дах підлатати. Хлопцям на блокпост від наших дачників іноді дарунки підкидаю. Поки що в нас спокійно, але якщо по-

чнеться, готовий і сам автомат узяти. Тут якось з того боку собаки набігли, жерти їм там, напевно, нема чого. То я їх одразу «сепаратами» обізвав. Раптом дивлюся, одна шельмочка з наших дачних аборигенів почала їх обгавкувати. Значить, бути їй Укропом. Коли придивився – собачка сучкою виявився. Отже, Укропівна. Ну, а для поважності називаю її Шельма Укропівна. Хоч на зріст і не вдалася, але відчаюга та ще – спуску сепарам не дає...

Кріп, який удосталь траплявся нам нагородах, приємно урізноманітнює наші похідні трапези. Після зустрічі з дачним сторожем, а трохи пізніше й сержантом на блокпості, котрий презентував нам нашивку із зображенням зеленої «парасольки», що символізує патріотизм і любов до рідної землі, мила українському серцю (й, звісно, шлункові!) запашна рослина стала своєрідним оберегом нашої експедиції.

Блокпости

Часто дорогу нам пояснювали так: «Можна прямо чесати крізь блокпости. А можна й в об'їзд загнути – там, щоправда, також є один блокпост. Ще є дорога через хутори, але не факт, що й вона не закрита». По охайно складеним один на одного тугим мішкам і синьо-жовтим прапорам, що майорять над ними, ми ще здалеку вгадували блокпости. Наближалися до них із певним побоюванням. Але все швидко й просто обходилося. Часто нас пропускали навіть без перевірки паспортів. Наш мандрівний вигляд мимоволі вселяв довіру. І навіть повагу. На блок-

пості за Волновахою старший сержант у панамі й добре підігнаній, нестандартній пісочного кольору формі навіть занепокоївся станом нашого їстівного припасу. І, незважаючи на наші заперечення (втім, досить боязкі), одразу обдарував нас пакетом із сухпайками. Стрімкі й короткі дорожні знайомства – річ випадкова, але випадки ці нерідко надовго залишаються в пам'яті.

Позивний «Араб» у Сергія – не випадковий. Йому довелося побувати в різних гарячих точках. Бойовий досвід, як і будь-який інший, за плечима не носити. В АТО

Сергія направили в розвідку, довелося навіть ротою командувати. Про противника висловлюється конкретно: «Там є серйозний народ. Ми одного разу їхню диверсійну групу поклали. Обличчя всі чисто поголені, пещені. Специ». При цьому, однак, певен: лише наступ може переломити ситуацію на користь України.

...За всіх часів прикордонний рубіж – незвідана тривожна територія. «Межа да грани, ссора да брани». Однак нерідко траплялося, що добрі молодці саме на прикордонних землях знаходили свою долю. І будинки там будували, і

їжу добували, й родинами обзаводилися, й господарство налагоджували. Навіть створювали свою самобутню прикордонну культуру. Запорозьке козацтво, наприклад, народилося на межі лісу й дикого степу, на стику слов'янської осілої сталості й розгульної вольниці кочівників. Неспокійне небезпечне життя, зате – воля, своя воля. А для деяких ще й те, що навряд чи реалізуєш у межах обридлого минулого життя, повсякденної звичної старої реальності – це й азарт,

і ризик, і зухвалість, і доблесть, і цікавість, і бадьорість духу, й постійна готовність до змін. У цьому, до речі, прихована потреба багатьох енергійних, але з різних причин змушених існувати в заданих кимось рамках натур.

Дорога – це випадкові зустрічі й знайомства. Нерідко не тільки імена випадають із пам'яті, а й обличчя. Довше згадуються обставини й долі. Коротким було знайомство на цьому передостанньому перед Маріуполем

блокпості, таким самим і прощання. Ми сфотографувалися на пам'ять, і Сергій залишив нам свій номер телефону.

– Ви якщо в «зеленці» на ніч розташуєтесь, то в разі чого телефонуйте. Я вишлю машину.

Вечеряли ми одним із сухпайків із написом «Обід», а другий, на якому написано «Вечеря», я привіз додому. Так він і лежить у мене на полиці нерозпакований поруч із мінним осколком і сплющеною автоматною гільзою.

Руновець Валерій

На вокзалі в Маріуполі, спілкуючись із солдатом-відпускником, я раптом почув за спиною гімн України. Обернувся й побачив високого худорлявого чоловіка з бородою. Біля його ніг стояв рюкзак, а в руках він тримав мобільник. Гімн лунав із телефону.

– У мене дзвінок такий, – задовольнив мою цікавість чоловік й одразу додав, начебто продовжуючи тему: – А взагалі-то я руновець. Сам собі придумав таке звання.

Я спочатку подумав, що йдеться про прихильність якійсь язичеській вірі (руни – прадавні письмена скандинавів). З'ясувалося, що титул має прямий стосунок до сьогоденних подій в Україні.

– Я російськомовний український націоналіст, – гордо заявив мій співрозмовник.

У вагоні (виявилось, що нам по дорозі) ми познайомилися ближче. Шестидесятип'ятирічний маріуполець Валерій Боженів їхав до Вінниці на змагання з дводобового бігу. Як він сам висловився: «Іду відпочивати й пахати». Валерій належить до десятки найсильніших ультрамарафонців України. Брав участь у багатьох міжнародних змаганнях. 2008 ро-

ку в Сеулі на чемпіонаті світу з добового бігу дістав звання «Посол миру ООН». Сертифікат про це одержував у Нью-Йорку з рук Генерального секретаря. На наше прохання спортсмен став підраховувати кілометри, які він набігав за все життя, – вийшло майже три екватори. Готуючись до чергових змагань, Валерій щомісяця БАМом (берегом Азовського моря) намотує по 800 кілометрів. Він узагалі любить ставити рекорди. Наприклад, за

сорок років донорства здав 175 літрів крові. У п'ятдесят років здобув другу вищу освіту.

– Навіщо все це? – запитав я.

– Якби знав, то, напевно, й не бігав би й узагалі не жив би...

Те саме й із його любов'ю до України. До речі, у нього особливе ставлення до її незалежності.

– Я побував у 150 країнах. І всі вони перебувають у різній залежності одна від одної. Інша річ – самостійність. Мені здається, що нашим сьогоденним гаслом має стати «самостійна Україна». Раніше, до речі, саме про це й ішлося. У вільній самостійній країні люди, між іншим, самі вирішують свою долю. Це, хоч як парадоксально, і є найважливішим у державі, її найвищою цінністю й гідністю. Як психолог-практик часто буваю в зоні АТО. Запевняю вас, що саме там ця самостійність і народжується. І скоро вона себе покаже...

Р. С. Люди, які нам траплялися, опинилися в непотрібному місці в непотрібний час. Поводяться вони по-різному. Одні воюють, другі вирощують хліб, треті будують будинки, четверті моляться. Пора з двору, пора у двір. І я вірю: рано чи пізно настане інша пора й потрібний час, і знову оживуть двори, й місця ці стануть потрібними. І не лише Україні...

